

REMISSVAR

EN SÄRSKILD STRAFFBESTÄMMELSE FÖR PSYKISKT VÅLD

BAKGRUND

Att försöka ändra en persons sexuella läggning, könsuttryck eller könsidentitet genom tvång eller påtryckningar är djupt skadligt. FN:s oberoende expert har likställt omvändelseförsök med tortyr och uppmanat till ett globalt förbud.¹

Enligt en rapport från MUCF uppgår 18 procent av unga hbtq-personer att de har blivit utsatta för omvändelseförsök och 5 procent har blivit utsatta för allvarigare försök så som medicinering, gruppterapi, böner eller exorcism.²

Förslaget om en särskild straffbestämmelse för psykiskt våld syftar till att komma till bukt med ett allvarligt samhällsproblem – psykiskt våld, som förekommer i mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt i unga parrelationer och ofta med digitala dimensioner. Hbtqi-personer finns representerade bland de flesta grupper av våldsutsatta. I den föregående utredningen och i utkastet till lagrådsremiss nämns omvändelseförsök som ett exempel på hur psykiskt våld kan ta sig i uttryck. RFSL Ungdom välkomnar fokuset på omvändelseförsök och ambitionen att förebygga sådana praktiker och ge upprättelse till den som utsätts för dessa.

Vi anser att en tydlig straffbestämmelse och ett särskilt förbud är det enda alternativet. Men i utformandet av en sådan paragraf anser vi att införa brottet *psykiskt våld*, mycket väl kan vara ett nyckelsteg på vägen.

SAMMANFATTNING

RFSL Ungdom välkomnar regeringens initiativ att kriminalisera psykiskt våld. Att införa en särskild straffbestämmelse är ett viktigt steg för att stärka skyddet för unga hbtqi-personer, särskilt när det gäller våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och digitalt våld.

Vi vill dock framhålla att den föreslagna regleringen inte är tillräcklig för att i sin helhet täcka in omvändelseförsök, det vill säga handlingar som syftar till att förändra en persons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Vi anser även att en framtida proposition bör innehålla ett antal förtydliganden.

- RFSL Ungdom tillstyrker förslaget i sin helhet.
- RFSL Ungdom anser att det bör införas en självständig straffbestämmelse av omvändelseförsök.
- RFSL Ungdom anser att det bör förtydligas att psykiskt våld kan omfatta omvändelseförsök.

¹ Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, A/HRC/44/53, 2020, punkt. 87

² MUCF (2022) *Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige*

- RFSL Ungdom anser att det bör förtydligas att omvändelseförsök även kan gälla någons könsidentitet eller könsuttryck.
- RFSL Ungdom anser att det bör införas ett tydligt förbud mot att marknadsföra, erbjuda eller förmedla omvändelse.

1. DEN FÖRESLAGNA REGLERINGEN ÄR INTE TILLRÄCKLIG FÖR ATT TÄCKA IN OMVÄNDELSEFÖRSÖK

RFSL Ungdom anser att det krävs en särskild straffbestämmelse av omvändelseförsök för att lagstiftningen ska kunna fungera effektivt, men framförallt för att täcka alla de former av omvändelseförsök som unga hbtqi-personer utsätts för i Sverige.

1.1. Kravet på upprepade handlingar

Enligt förslaget krävs det att gärningarna är upprepade för att kvalificeras som psykiskt våld. Detta skapar en lucka i lagstiftningen. Omvändelseförsök kan utgöra en mycket allvarlig kränkning redan vid ett enskilt tillfälle. Att införa en självständig straffbestämmelse av omvändelseförsök skulle täcka in alla former av omvändelseförsök – även de som inte skulle konstituera psykiskt våld.

1.2. Motivet bör utgöra en försvårande omständighet

Förslaget anses kunna täcka fall av omvändelseförsök – om dessa har utgjort psykiskt våld. Problemet är dock att motivet vid omvändelseförsök bör anses vara så kränkande att det utgör en försvårande omständighet, i likhet med *hedersförtryck* (4 kap. 4 e § Brottsbalken), som blev ett särskilt brott 2022. En självständig straffbestämmelse innebär en separat straffskala i relation till det försvårande motivet som vi anser att omvändelseförsök utgör. I synnerhet då praktiken inte sällan har kombinerats med andra brottsliga gärningar.

1.3. Bristande rättssäkerhet och tydlighet utan särskild straffbestämmelse

De brottsliga gärningar som skulle kunna ingå i ett omvändelseförsök innehåller ingen information om detta i förarbetena – förutom psykiskt våld, om förslaget går igenom. Inte heller finns det någon relevant praxis som kan utgöra vägledning. Detta utgör en rättssäkerhetsbrist och brist på tydlighet i den nuvarande lagstiftningen, i den mån att det saknas förutsebarhet i att omvändelseförsök kan omfattas av nuvarande lagstiftning, samt en otydlighet som kan motverka korrekta utredningsåtgärder samt innebära otillräckligt stöd till rättsvårdande myndigheter när det gäller dessa typer av brott. Detta gäller även psykiskt våld, eftersom omvändelseförsök inte omnämns i en större utsträckning. Omvändelseförsök sker ofta inom ramen för en komplex situation. Vi anser att det kräver en särskild kompetens och förståelse för att utreda brott kopplat till omvändelse. Med tanke på att psykiskt våld kommer att innefatta en mängd olika former av kontexter, så kommer fokus för kompetenshöjande insatser i samband med att lagstiftningen eventuellt träder i kraft, inte att vara omvändelseförsök. Vi tror att en särskild straffbestämmelse rörande förbud mot omvändelseförsök innebär bättre kompetens i slutändan.

RFSL Ungdom anser att det bör utredas om en särskild straffbestämmelse av omvändelseförsök t.ex. hänvisa till brottsliga gärningar med utgångspunkt i ett specifikt motiv, liksom hedersförtrycksbrottet. Med en särskild straffbestämmelse kan det bli tydligare vad som är kriminaliserat – i synnerhet med tanke på att det försvårande motivet får ta plats i den faktiska lagtexten, men även att de kriminaliserade gärningarna som hänvisas kan prövas i mål om omvändelseförsök.

1.4. Symbolvärdet och den normerande effekten

FN:s självständiga expert för skydd mot våld och diskriminering baserat på sexuell läggning och könsidentitet har rekommenderat medlemsstater att kriminalisera omvändelseförsök, vilket också flera länder redan har gjort. I den senaste granskningen av Sverige i Universal Periodic Review (UPR) får Sverige kritik av Malta, Colombia och Tyskland för att inget förbud mot omvändelseförsök finns. Att explicit kriminalisera omvändelseförsök av hbtqi-personer sänder en tydlig signal om att dessa typer av praktiker inte accepteras av samhället. Det ger även en tydlig upprättelse till den som utsätts för en sådan praktik.

I detta lagförslag ligger inte fokus på att komma åt de som utsätter andra människor för omvändelseförsök. På grund av detta kan vi utgå ifrån att den information som kommer att ges i samband med att lagen träder i kraft kommer inte att behandla omvändelseförsök mer än kortfattat, om alls. Omvändelseförsök nämns kort som ett exempel på vad psykiskt våld kan vara. Vi anser att detta inte är tillräckligt. Det krävs en tydlig signal från samhället och en lagstiftning som kan ge en normerande effekt.

2. DET BÖR FÖRTYDLIGAS ATT PSYKISKT VÅLD KAN OMFATTA OMVÄNDELSEFÖRSÖK

Det bör förtydligas i propositionen att psykiskt våld kan omfatta omvändelseförsök. Detta skulle kunna ske genom att ge exempel på hur omvändelseförsök skulle kunna utgöra psykiskt våld, och inte endast i förhållande till vissa delar såsom tvång och kontroll. Omvändelseförsök skulle kunna exempelvis kunna innefatta förolämpning och inte bara tvång och övervakning.

3. DET BÖR FÖRTYDLIGAS ATT OMVÄNDELSEFÖRSÖK ÄVEN KAN GÄLLA NÅGONS KÖNSIDENTITET OCH KÖNSUTTRYCK

En person kan bli utsatt för omvändelseförsök rörande dennes könsidentitet eller könsuttryck. Detta är inte tillräckligt tydligt i utkastet på lagrådsremiss och bör därför förtydligas i propositionen.

4. DET BÖR INFÖRAS ETT TYDLIGT FÖRBUD AV ATT MARKNADSFÖRA, ERBJUDA ELLER FÖRMEDLA "OMVÄNDELSE"

RFSL Ungdom anser att det inte är tillräckligt att endast fokusera på lagföringen av den som utsätter en annan människa för omvändelseförsök. Förutom en självständig straffbestämmelse anser vi att ett tydligt förbud mot omvändelseförsök måste kompletteras med förbud att marknadsföra, erbjuda eller förmedla så kallad omvändelse. Ett sådant typ av förbud finns bland annat i Tyskland, Malta och Kanada.

ÖVRIGT

Det bör förtydligas att hedersförtryck är något som även förekommer i kristna religiösa miljöer. RFSL Ungdom samverkar med Kristna regnbågsrörelsen – Riksförbundet EKHÖ. Vi delar EKHÖ:s uppfattning om att förarbetena bör ta avstånd från etniskt färgade formuleringar och istället fokusera på religiösa och ideologiska normsystem samt att hedersrelaterat psykiskt våld erkänns som förekommande även i svenska religiösa kontexter.

AVSLUTNING

En självständig straffbestämmelse är något som redan har utretts, men där vi anser att utredningen inte tog detta samhällsproblem på allvar – genom att hävda att en särskild kriminalisering inte krävdes. Trots detta har inga personer lagförts för omvändelseförsök i Sverige. Vi välkomnar att regeringen avser att utöka möjligheterna till lagföring för att dels komma åt problemet med omvändelseförsök. Dock är införandet av psykiskt våld som brott inte en tillräcklig åtgärd av både juridiska och samhällspolitiska skäl.